

De 20 tegnede billeder i Spillerum viser hverdagsagtige situationer, som den voksne kan bruge til at tale med barnet om, hvad det oplever.

Psykolog forebygger seksuelle overgreb mod børn

Det anslås, at et ud af 10 børn udsættes for seksuelle overgreb fra voksne eller fra andre børn. Overgreb finder sted i alle etniske, sociale og kulturelle grupper og kan give barnet alvorlige psykiske følger senere i livet som depression, misbrug og PTSD

Sager om overgreb kan være svære at efterforske og opklare, når barnet er blevet udsat for en voksen seksualitet, som det ikke forstår betydningen af. Barnets krænker er desuden ofte en person, som barnet har en nær relation til, så barnet har svært ved at fortælle om overgrebet på en sammenhængende og juridisk set troværdig måde.

Uanset om overgrebene bliver afsløret med det samme eller mange år senere, er det ofte meget vanskeligt at kortlægge, præcis hvad der er sket mellem barnet og den person, som har forgrebet sig på det, og hvad barnet i virkeligheden er blevet udsat for.

Forskere har derfor forsøgt at identificere en sammenhæng mellem overgreb og specifikke signaler og symptomer hos barnet. Men da børn sjældent viser klare og ensartede tegn på seksuelle overgreb – og da andre oplevelser også kan være årsag til

bekymrende reaktioner hos barnet – er det vanskeligt at kortlægge præcise sammenhænge mellem hvad barnet siger og gør, og hvad der er sket i barnets liv.

Metode

Siden sin uddannelse som psykolog i 2002 har Katrine Zeuthen beskæftiget sig med børns seksualitet og voksnes seksuelle overgreb mod børn. Gennem sit arbejde i fem forskningsprojekter har hun været i kontakt med flere hundrede børn i alderen tre til 14 år, hvor der har været mistanke om eller vished for seksuelle overgreb. Hun har også undersøgt børn i særlige risikogrupper, mens børn, der slet ikke har været udsat for overgreb, har fungeret som kontrolgruppe.

Via samtaler og legeterapi har hun undersøgt børnenes oplevelser, for at finde metoder til at hjælpe børn med at sætte ord på det, de har oplevet. Hun har også gen-

Lektor Katrine Zeuthen
Institut for Psykologi

”Jeg har udviklet ‘Spillerum’, fordi vi savnede et samtaleredskab til at forstå, hvordan barnet opfatter sig selv i forhold til sin omverden og hvordan det forstår seksualitet. De samtaler, som den voksne kan have med barnet ud fra billederne i ‘Spillerum’ kan være med til at støtte barnet i at skelne mellem omsorg og overgreb og i at forstå deres personlige og kropslige grænser, så i den forstand kan det være med til at forebygge overgreb. Vores forskning har også vist, at der er forskel på den måde, børn forstår og taler om billederne på, og at denne forskel kan være forbundet med, om de har været udsat for seksuelle overgreb. Men Spillerum kan aldrig stå alene i udredningen af disse sager – det enkelte barns livssituation og kontekst skal altid undersøges helt specifikt.”

Katrine Zeuthen

nemgøet journaler og samlet informationer gennem samtaler med børnenes forældre. Samtidig har Katrine Zeuthen været løbende i dialog med de mange forskellige faggrupper, der arbejder med disse sager, gennem undervisning, supervision og interview.

I de mange samtaler med børnene fandt Katrine Zeuthen, at det var en hjælp for barnet, når hun tog udgangspunkt i en række små, enkle tegninger af børn og voksne i hverdagsituationer, og efterhånden kunne hun sammen med sin forskningsgruppe identificere nogle små, men tydelige forskelle i børnenes fortællinger:

Forskernes data viste, at børn som er – eller har været – udsat for seksuelle overgreb, er dårligere til at svare på den voksnes spørgsmål om billederne end andre børn. De krænkede børns svar var både kortere og mere upræcise end svarene fra børn, der har været udsat for andre former for omsorgssvigt og svarene fra børn i en kontrolgruppe, som ikke har været udsat for overgreb eller omsorgssvigt. Selvom undersøgelsen er baseret på forholdsvis få deltagere, er det et vigtigt fund sammenlignet med anden forskning på dette vanskelige område.

Resultater

De mange erfaringer fra sager om mistanke om seksuelle overgreb gav i 2009 Katrine Zeuthen idéen til at producere "Spillerum"

1000 udlært i 'Spillerum'

Tekst uden punktopstilling

- 'Spillerum' er et samtaleredskab, som er udviklet til at forebygge seksuelle overgreb.
- Materialet er egnet til samtaler med børn i alderen 3-14 år.
- Udviklet af Katrine Zeuthen i samarbejde med Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen tilbyder gratis kurser for pædagoger i dagtilbud
- Primo 2018 har ca. 1000 pædagoger fra landets børnehaver og specialtilbud deltaget i kurserne.

"Vi lærer noget om barnets verden, og barnet bliver klogere på sig selv og på andre ved at spejle sig i dem. Den voksne bliver også klogere på sig selv som voksen og pædagog ved at lægge mærke til, hvilke reaktioner man har, mønstre, måder at tænke på osv."

Pædagog fra kursus om Spillerum

– et billedbaseret "samtaleredskab" som kan bruges når den voksne taler med børn, der er anbragt udenfor hjemmet eller har forskellige fysiske eller psykiske handicaps. Disse grupper af børn er nemlig i særlig stor risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb.

De 20 tegnede billeder i Spillerum viser hverdagsagtige situationer, som den voksne kan bruge til at tale med barnet om, hvad det oplever: Fx hvad der sker ved sengetid, når der skal børstes tænder eller når barnet skal i bad. Billederne er åbne og neutrale og lægger ikke op til en bestemt tolkning, men gør det nemt for barnet at projicere sin egen verden ind i dem, og giver den voksne et godt udgangspunkt for en samtale med barnet, fx om grænser.

I 2011 blev Spillerum produceret i tre udgaver til børn mellem hhv. 3-6 år, 7-10 år og 11-14 år. Med støtte af Socialstyrelsen udviklede Katrine Zeuthen også undervisningsmateriale og et kursusforløb, for Spillerum skal kun bruges af en voksen som både kender barnet godt, og som har gennemgået det to til fire dage lange kursus i, hvordan man anvender det.

Spillerum kan anvendes som afsæt for individuelle samtaler eller gruppesamtaler. Målet med samtalerne er ikke at afsløre om et barn har været udsat for seksuelle overgreb, men at støtte barnet i at skelne mellem omsorg og overgreb og på den måde forebygge, at overgreb sker. Materialet lægger op til, at barnet skal lære at skelne mellem fx frivillighed og tvang, lyst og ulyst og fantasi og virkelighed.

Videre forskning

Omdrejningspunktet i Katrine Zeuthens videre arbejde med Spillerum er uddannelsen af de voksne, der arbejder med børn i dagtilbud, indenfor specialområdet eller politifolk og andre, som beskæftiger sig særligt med børn, hvor der er mistanke om seksuelle overgreb.

I de kommende år er Katrine Zeuthens forskning blevet central i Folketingets beslutning om at styrke beskyttelsen af børn mod seksuelle overgreb.

I perioden 2016-2018 vil Spillerum via satspuljemidler blive udbredt i børnehaver i hele landet, og pædagoger og andre faggrupper vil få tilbud om et kursus, der lærer dem at bruge Spillerum og som styrker deres kompetencer til at tale med børn om grænser og grænseoverskridende adfærd. Disse samtaler kan støtte børnene i at sætte egne grænser og i at respektere andre børns grænser – evner, der kan forebygge seksuelle overgreb.

Forskningsprojektet sker i samarbejde

Lektor Katrine Zeuthen Institut for Psykologi

- Kærlighed og overlevelse. *Barnlig seksualitet og seksuelle overgreb.*
- Barnets seksualitet og seksuelle overgreb mod børn. *Hvordan hænger udvikling og traume sammen?*
- Udvikling og traumer. *Udvikling og evaluering af undervisningsmateriale for børn og unge om grænser, empati og seksualitet.*
- The Play Room Study. *New psychoanalytic perspectives on prevention and assessment of child sexual abuse.*

Forskningsprojekter

2004-2006: Kærlighed og overlevelse. Barnlig seksualitet og seksuelle overgreb.

2007-2009: Barnets seksualitet og seksuelle overgreb mod børn. Hvordan hænger udvikling og traume sammen?

2009-2012: Udvikling og traumer. Udvikling og evaluering af undervisningsmateriale for børn og unge om grænser, empati og seksualitet. Udvikling af Spillerum.

2013-2016: The body locked by a lack of meaning.

2013-2018: The Play Room Study. New psychoanalytic perspectives on prevention and assessment of child sexual abuse.

2016-2018: Styrket indsats til beskyttelse af børn mod seksuelle overgreb med særligt fokus på indsatsen i dagtilbud.

mellem Socialstyrelsen og Københavns Universitet. Undervisere fra styrelsen lærer at identificere de problemstillinger, som fagpersoner møder i deres hverdag i arbejdet med børn, og forskere fra Institut for Psykologi indsamler data med henblik på at forbedre undervisningen og udvikle endnu mere målrettede metoder til at forebygge seksuelle overgreb mod børn i dagsinstitutionsalderen.